

Witboek Verlichting – denken doorzien

'Spirituele verlichting is geen bevrijdend inzicht
maar vrij zijn van inzicht.'

© 2022 Hans van Dam

Redactie, vormgeving en illustraties: Lucienne van Dam

ISBN: 9789464483819

NUR: 718, 728, 770

NietWeten.nl

Witboek Verlichting

Denken doorzien

Ontwaken uit de droom van ontwaken

Door Hans van Dam

Deel 5 van de Agnosereeks

Inhoudsopgave

Voorwoord – Verlichting is het denken doorzien

Inleiding – Rollende koppen vergaren geen mos

Deel 1 – Denken doorzien

1. Wat je minstens moet weten van het denken.....	1
2. Gevangen in gedachten.....	2
3. Mensen denken werelden.....	3
4. Mensen denken mensen.....	5
5. Mensen denken denken.....	7
6. Hoe je aan het denken ontsnapt.....	9
7. Hoe je aan het ontsnappen ontsnapt.....	12
8. Iedereen droomt.....	14
9. Drieëndertig vragen aan heilsprofeten.....	15
10. Iedereen klaagt.....	18
11. Drieëndertig vragen aan onheilsprofeten.....	19
12. De wijsheid van de middelvinger.....	22
13. Gedachten om los te laten.....	24
14. Scharrelaars tussen welles en nietes.....	27
15. Een vreemde gast die zwiert en tast.....	28
16. Ben jij een grijpgeest of een vrijgeest?.....	29
17. De hokjesgeest.....	30
18. Kan een geest wel zonder hokjes?.....	31
19. De monist.....	34
20. De dualist.....	38
21. De pluralist.....	41
22. Hersenen zijn horrelvoeten: ze lopen op klompen.....	43
23. Van boeddhitisme tot non-dualisme: 13 aandoeningen van de geest.....	44
24. Is niet-weten non-dualistisch?.....	45
25. Niet-weten in één woord – Meester Doeï.....	46
26. Niet-weten in zes woorden.....	49
27. Niet-weten is woorden vermoorden.....	50
28. Non-dualisme als oorzaak van verdeeldheid.....	51

29. Het alledaagse is ook voorbij de woorden.....	52
30. Woorden zijn woordenboeken.....	55
31. Gedachten zijn gedachtewerelden.....	57
32. Vragen zijn strikvragen.....	59
33. Betekenissen zijn betekenisvelden.....	61
34. Stellingen zijn veronderstellingen.....	63
35. Wat je ook denkt, je weet niet wat je denkt.....	64
36. Indra's net als metafoor voor niet-weten.....	65
37. De schepper als gedachte en de gedachte als schepper.....	67
38. Niet-weten als deconstructie van het denken.....	70
39. Sjaak en de bonenstaak van de dialectiek.....	71
40. Kant en de mislukking van het denken.....	73
41. Een denken dat zich nergens aan vastklampt.....	75
42. Alleen maar loslaten maakt niemand vrij.....	76
43. Lever je niet uit aan je gedachten.....	78
44. Niet-weten als surplace.....	80
45. Denken in cirkeltjes over denken in cirkeltjes.....	82
46. Waarom noodzaak toeval is.....	83
47. Waarom je in je broekzak past.....	84
48. Het premissenprobleem.....	85
49. Het autorisatieprobleem.....	86
50. Het trilemma van Agrippa (het münchhausentrilemma).....	88
51. Er zit een gat in mijn emmer.....	92
52. Het probleem met het regressieprobleem.....	94
53. Waarom vrouwen nooit zwanger worden.....	97
54. Waarom alle Marokkanen aardig zijn.....	98
55. Waarom de wet van toereikende grond ontoereikend is.....	101
56. Waarom de wet van non-contradictie onwettig is.....	102
57. Waarom de wet van de uitgesloten derde niets uitsluit.....	104
58. Wat is een categoriefout?.....	105
59. Extase is uit je gedachten treden.....	109
60. Het masker van het ongedifferentieerde zijn.....	110
61. Denken is vereenvoudigen, of is dat te simpel gedacht?.....	111
62. Niet-weten als autoclasme.....	113
63. Denken zoals je speelt.....	115

64. Logica is een luchtkasteel – bewijzen voor het ongerijmde.....	116
65. Is verlossing het einde van alle denken?.....	118
66. Hoe je de geest overwint.....	120
67. Hoe je aan andermans gedachtestroom ontsnapt.....	122
68. Een nar zonder kijk is de koning te rijk.....	124
69. Verlos ons van het denken doorzien.....	125
70. Waar heeft opa zijn verstand verloren?.....	127
71. Ik denk dus ik ben – perplex.....	129
72. Malle meditaties van een malin génie.....	133
73. Niet-weten is doorhebben dat je het door denkt te hebben.....	137
74. De geest van niet-weten kent Leer noch Heer.....	138
75. De weetnietgeest wil alleen maar ondermijnen.....	140
76. Wie niet weet is gek, wie wat weet is knetter.....	141
77. Denkstenen – je zal ze maar hebben.....	142
78. DenkBeelden zijn versteende denkbeelden.....	144
79. Het breken van je DenkBeelden heet niet-weten.....	146
80. Wat is een beeldmens?.....	148
81. Tweeënvijftig mensbeelden voor beeldmensen.....	149
82. Wat de speen is voor de mond is het denkbeeld voor de mind.....	151
83. Homo pollicis – de mens als duim.....	152
84. Een onhoudbare gedachte over onhoudbare gedachten.....	153
85. Denken, doordenken en dooddenken.....	154
86. Denken dat je het doorhebt.....	156
87. De waarheid voorbij de einder is de einder voorbij de waarheid.....	157
88. De Weg is bezaaid met denknopen.....	158
89. Zijn gedachten gif?.....	162
90. De recursiviteit van het zelfbeschouwende denken.....	163
91. Denkketen naar niet-weten.....	165
92. Zijn onze gedachten wel waar?.....	167
93. Malen over de mind – proeven van vrijdenkerij.....	168
94. Van denkleed en weetleed.....	171
95. Wat is trechterdenken?.....	172
96. Tussen de mensen in staat het zelf.....	174
97. Tussen de mensen in gedachten staan gedachten als deze.....	175
98. Uit de weg gaan is de weg van de aikidogeest.....	176

99. Wat als we niets kunnen bewijzen?.....	177
100. Elf misgrepen naar onbegrip.....	178
101. Ooit – elf omwegen naar Nooitgedacht.....	180

Deel 2 – Verlichting doorzien

102. Verlichting is de denker doorzien.....	185
103. Wat je minstens moet weten van verlichting.....	186
104. Verlichting is verlossing van vragen, antwoorden en woorden.....	187
105. Verlichting is korte metten maken met de mind.....	190
106. Catch 22 – tweeëntwintig metaforen voor verlichting.....	191
107. Catch 1: verlichting als plaats.....	192
108. Catch 2: verlichting als tijd.....	193
109. Catch 3: verlichting als weg.....	194
110. Catch 4: verlichting als grond.....	195
111. Catch 5: verlichting als gemoedstoestand.....	196
112. Catch 6: verlichting als staat.....	197
113. Catch 7: verlichting als transformatie.....	198
114. Catch 8: verlichting als ervaring.....	199
115. Catch 9: verlichting als filosofie.....	200
116. Catch 10: verlichting als levenshouding.....	201
117. Catch 11: verlichting als loslaten.....	202
118. Catch 12: verlichting als spontaniteit.....	203
119. Catch 13: verlichting als oplettendheid.....	204
120. Catch 14: verlichting als identiteit.....	205
121. Catch 15: verlichting als werkelijkheid.....	206
122. Catch 16: verlichting als orgaan.....	207
123. Catch 17: verlichting als inzicht.....	208
124. Catch 18: verlichting als verwondering.....	209
125. Catch 19: verlichting als eenwording.....	210
126. Catch 20: verlichting als geest.....	211
127. Catch 21: verlichting als einde.....	212
128. Catch 22: verlichting als idee.....	213
129. Zalig de armen van geest, ze zijn rijk zonder hemel.....	215
130. Aan wie vraag jij wat verlichting is?.....	216

131. Verlichting is van je sokkel stappen.....	218
132. Verlichting is één worden met het onbekende.....	220
133. Verlichting is een Groot Woord.....	221
134. Verlichting is het failliet van het verstand.....	223
135. Verlichting is opgaan in de paradox.....	224
136. Verlichting is nat gaan.....	226
137. Verlichting? Je moet er niet aan denken.....	228
138. Verlichting is het anker lichten.....	229
139. Verlichting is schipbreuk lijden.....	230
140. Verlichting is je terugtrekken, ook uit het terugtrekken.....	231
141. Woorden over verlichting die je nooit hoorde.....	232
142. Over het nut van spirituele instructies.....	233
143. Verlichting voor stropers.....	234
144. Verlichting is niet aan andermans voeten zitten.....	235
145. Verlichting is geen goeroe.....	237
146. Verlichting is geen absence – de trance van U.G. Krishnamurti.....	240
147. Verlichting is een spreekwurm.....	242
148. Tweeënvijftig tekens van verlichting.....	243
149. Tienduizend tekens van schijnverlichting.....	246
150. Een zeker teken van verlichting.....	248
151. Een onzeker onteken van verlichting.....	249
152. Een ontijdig voorteken van verlichting.....	250
153. Het meesterstuk verlichting van Meester Stuk.....	251
154. Moderne kunst als metafoor voor spirituele verlichting.....	253
155. Verlichting is geen geloof en geen ongeloof.....	255
156. Verlichting is niets meer weten te zeggen.....	256
157. Bij de spiriater.....	257
158. Is de onnavolgbare verlicht?.....	258
159. Slaat de verlichte ook gewoon met zijn vuist op tafel?.....	259
160. Wie het licht wil zien, moet de duisternis ingaan.....	260
161. Verlichting is de illusie doorzien.....	262
162. Verlichting is je illusies kwijtraken.....	263
163. Verlichting is je desillusies kwijtraken.....	264
164. Verlichting is een berg van een rivier.....	265
165. Ontwaken in de droom.....	266

166. Acht dromen om uit te ontwaken.....	267
167. Denk je dat je droomt of droom je dat je denkt?.....	268
168. Ontwaken uit de droom van ontwaken.....	269
169. Een stroomdraad in de droomstaat.....	271
170. Verlichting is nooit meer wroeten.....	272
171. Verlichting is geen scepticisme.....	273
172. Als de weg gevlogen is.....	278
173. Verlichting is ertussenuit piepen.....	279
174. Verlichting is geen reddingsboei.....	282
175. Verlichting is geen nee en geen ja.....	283
176. Realisatie is je realiseren dat er niets te realiseren valt.....	284
177. Het hoogste niveau van realisatie is derealisatie.....	285
178. Het hoogste niveau van verlichting is vrij van verlichting.....	286
179. Het hoogste niveau van zen is vrij van zen.....	287
180. Verlichting is geen metenschap.....	288
181. Verlichting is geen show.....	289
182. Verlichting is de kous op je kop.....	291
183. Verlichting voor halve garen.....	293
184. Verlichting is geen stilte.....	294
185. Verlichting is geen vis.....	297
186. Denk jij soms dat je verlicht bent, Hans?.....	298
187. Zijn baby's verlicht of zijn verlichten baby's?.....	301
188. Hoe je het Zelf realiseert.....	303
189. Verlichting is geen project.....	305
190. Verlichting is BASIC.....	307
191. Verlichting is een hersencrash.....	310
192. Ken jij iemand die verlicht is?.....	312
193. VERLICHTING VOOR LUIE MENSEN!.....	315
194. SPOEDCURSUS VERLICHTING!.....	316
195. VERLICHT IN 1 SECONDE!.....	317
196. Dromen van instantverlichting.....	318
197. De duivel weet wat verlichting is.....	321
198. Verlichting is een vrouw.....	322
199. Ontwaken is geen warm bad.....	324
200. Verlichting is een burn-out.....	325

201. Hoe het is om verlicht te zijn.....	326
202. De schijn van verlichting.....	328
203. De wijsheid voorbij alle wijsheid.....	329
204. Drie lege definities van verlichting.....	330
205. Verlichting is nooit af.....	333
206. Het weten voorbij en vrij van niet-weten.....	334
207. De vrijheid voorbij en vrij de voorbijheid.....	335
208. Denk je nu nog steeds dat je vrij of onvrij bent?.....	336
209. Hoe het is om zo vrij te zijn.....	341
210. Hoe je een vrijdenker wordt.....	342
211. De schijnvrijheid van Adyashanti.....	344
212. Vrijheid is een onvrije val.....	347
213. Verlichting is geen vrijheidsbeeld.....	348
214. Onpeilbaar de vrijheid van wie niet weet.....	350
215. Vrijheid is geen hooiberg.....	352
216. Vrijheid is geen kroondomein.....	353
217. Verlichting is doorzitten tot je erdoorheen zit.....	354
218. Elf visioenen van het Levende Licht.....	355
219. Verlichting is wat er overblijft als alles wegvalt.....	356
220. Verlichting is wat er wegvalt als alles overblijft.....	357
221. Verlichting is geen wijwater.....	358
222. Meester Minder licht zijn verlichting door.....	359
223. Drie struikelblokken op de weg naar verlichting.....	361
224. De razernij der geleerden – wegwijzers voor wegwezers.....	362
225. Verlichting is geen eitje.....	364
226. Verlichting is het gat dat je zelf hebt bedacht.....	365
227. De weg vinden is de weg kwijtraken.....	367
228. Zonder opstaan geen vallen.....	369
229. Grote twijfel, kleine verlichting.....	371
230. Volmaakte twijfel, geen verlichting.....	372
231. Verlichting is de zelfbewustwording van het denken.....	373
232. Wel- en weemoed van een nablijver.....	377
233. Verlichting is een wolk van opklaringen.....	378
234. Verlichting is de opgang naar de afgang.....	379
235. Hoe je tot verlichting komt en wat je dan hebt bereikt.....	380

236. Waarom de verlichte niet uit de kast komt.....	382
237. Proeven van verlichting.....	384
238. Verlichting is geen patroon.....	388
239. Wie klein wil worden moet klein beginnen.....	390
240. Verlichting is geen bevrijdend inzicht.....	391
241. Verlichting is doorzien.....	392
242. Verlichting is afzien.....	393
243. Verlichting is herzien.....	394
244. Verlichting is scheelzien.....	395
245. Verlichting is verzien.....	397
246. Verlichting is geen gezicht en geen masker.....	398
247. Waarom ik niets te verliezen heb.....	399
248. Waarom ik niets van mezelf verwacht.....	400
249. Verlichting is geen diepzinnigheid.....	401
250. Verlichting is de kantjes eraf lopen.....	402
251. Verlichting is thuiskomen in den vreemde.....	403
252. Verlichting is vreemdgaan in het bekende.....	404
253. Verlichting is jezelf tegenspreken.....	405
254. Verlichting is almaar sterven.....	406
255. Ontwaken in verbijstering.....	407
256. Eens verlicht, altijd verlicht?.....	408
257. Niet-weten krijg je, maar je hebt het nooit.....	410
258. Niet-weten maakt je niets.....	411
259. Eindeloos ontwaken.....	412
260. Microverlichting: bouwsteen van verlichting.....	414
261. Niet-weten is geen bijbaan, nooit komt er een eind aan.....	415
262. Knipperverlichting.....	416
263. Op een oude fiets moet je het afleren.....	417
264. Verlichting is doorkrijgen dat je het niet doorhebt.....	419
265. Hoe een agnost zich tot zijn gedachten verhoudt.....	423
266. Verlichting is het einde van de show.....	426
267. Wat is er aan het einde van je licht?.....	427
268. Verlichting is opgaan in verwondering.....	428
269. Tweeëntwintig doodgewone wonderen.....	430
270. Mindfulness is goeie shit, man!.....	431

271. Is iedereen verlicht?.....	432
272. Wat niet-weten zo bijzonder maakt.....	433
273. Verlichting is: niet schermen met termen.....	434
274. Vier verschillen tussen de onverlichte en de verlichte.....	436
275. Bevrijding door zien of bevrijding doorzien?.....	437
276. Is verlichting eeuwige vrede of eeuwige strijd?.....	439
277. Niet-weten is geen cadeau.....	441
278. Verlichting brengt je terug bij af.....	443
279. Wie steeds naar de kim kijkt ziet nooit zijn kruis.....	444
280. Voor een agnost is de maan altijd nieuw.....	446
281. Middelvinger naar de maan.....	447
282. Verlichting is geen hemellichaam.....	448
283. Wenden en keren in hogere sferen.....	449
284. De vinger is niet de maan.....	450
285. Een vinger naar de waan.....	452
286. Verlichting is een luchtballon.....	455
287. Verlichting is onzin.....	456
288. Verlichting is een strop.....	458
289. Verlichting is geen buit maar het einde van de jacht.....	459
290. Verlichting is erover ophouden.....	460
291. Hoe een blinde naar zichzelf kijkt.....	461
292. Ik ben niet verlicht, ik ben verduisterd.....	462
293. Wie niet weet hoeft nergens heen.....	465
294. Biedt niet-weten perspectief?.....	467
295. Verlichting is shit.....	469
296. Schijn gestalten van niet-weten.....	471
297. Beter ten hele gedwaald dan ten halve geleerd.....	473
298. Denkgewoontes doorbreken als denkgewoonte.....	475
299. De geest verafschuwt leegte.....	477
300. Wie is Wijde Weetniet?.....	480
301. De weidsheid voorbij alle wijsheid.....	482
302. Leve Nauwe Weetal.....	484
303. Parels van wijsheid en parels van dwaasheid.....	486
304. Voor nachtdieren is duisternis het diepste licht.....	489
305. Het ongelooflijke krimpende portret van Meester Minder.....	492

306. Verlichting is je kleinheid realiseren.....	497
307. Hoe ik een Master of the Universe werd.....	499
308. Verlichting? Je bent er als je er klaar mee bent.....	500
309. Het verschil tussen verlichting en andere tegenvallers.....	502
310. Licht uit, spot aan.....	503
311. Het edele achtvoudige pad naar verlichting.....	504
312. Verlichting is een greep naar de macht.....	505
313. Verlichting is een praatje pot.....	506
314. Verlichting in de greep van de onmacht.....	508
315. De woordenweg leidt weg van de woorden.....	509
316. De geest groef zich in, de geest groef zich uit.....	510
317. Iedereen weet wat niet weten is.....	512
318. Gevallen is mijn last.....	513
319. Verlichting is niet pretenderen.....	515
320. Verlichting is tegen de lamp lopen.....	516
321. De grote verlichtingstest.....	517
322. De kleine verlichtingstest.....	522
323. De kleinste verlichtingstest.....	523
324. De magie van agnose.....	524
325. Het lied van de lege leer.....	525
326. Wanneer zal ik eindelijk verlicht zijn?.....	526
327. Verlichting is helemaal het einde!.....	527

Voorwoord – Verlichting is het denken doorzien

Wat is verlichting? Kan ik zelf verlicht worden? Ben ik het misschien al? Is iedereen het eigenlijk al?

Is verlichting hetzelfde als bevrijding, realisatie, transcendentie, autolyse, zelfverwerkelijking, eenwording en ontwaken of zijn dat andere zaken?

Hoeveel soorten verlichting zijn er? Hoeveel niveaus van verlichting?

Waarom herken je de verlichte? Heeft hij bepaalde lichamelijke of geestelijke kenmerken? Gedraagt hij zich op een bepaalde manier?

Heeft de verlichte bovennatuurlijke vermogens? Is hij alwijs, alwetend, alziend, alomtegenwoordig?

Is de verlichte een heilige? Doet hij alleen het goede? Slaat hij nog weleens met zijn vuist op tafel?

Kan iemand anders je verlicht maken of moet je het helemaal zelf doen of overkomt het je gewoon?

Vragen, vragen, vragen. Ze laten je niet los, en dat is de les.

Verlichting is verlossing van de vragen die je fascineren, van de gedachten die je boeien en van de woorden die je betoveren.

Vooraf van het woord verlichting.

Inleiding – Rollende koppen vergaren geen mos

Van de hemel naar het zelf

Nu de orthodoxe godsdiensten uit het Midden-Oosten op hun retour zijn, moeten steeds meer mensen het zonder hemel stellen. Dat valt niet mee.

Pijn is makkelijker te verdragen als je weet dat er een eind aan komt. Straf is makkelijker te verdragen als er een beloning wacht. Tegenslag is makkelijker te verdragen met het oog op eeuwige voorspoed.

Als er geen hemel is in de hemel zoeken we hem wel op aarde. Als er geen hemel is op aarde zoeken we hem wel in onszelf. Als er geen hemel is in onszelf zoeken we hem wel in ons zelf, zoals het verre oosten adviseert.

Wat van ver komt is lekker, wat van verder komt is lekkerder. Niks hemel, niks paradijs, weg met die oude woorden. Nirwana!
Eenwording! Bevrijding! Realisatie! Ontwaken! Gelukzaligheid!
Gelijkmoedigheid! Onvoorwaardelijke Liefde! Eeuwige Wijsheid!

Verlichting is de goddeloze graal voor de goddeloze westerling die met zijn goddeloze ziel onder zijn goddeloze arm loopt. Zelfs als hij verder niets tekort komt. Of juist doordat hij verder niets tekort komt – soms is de oorzaak het gevolg.

Verlichting als niet-weten

De vraag is groot, het aanbod groter. Exponenten van wijsheidstradities en ondernemende individuen wijzen je graag hun weg en ontvangen je aan de start met open deuren en gesloten geesten, een enkele keer andersom – soms is de ingang de uitgang.

In dit boek wijs ik je de uitgang. Binnengekomen ben je al, maak dat je wekomt, ik help je erbij.

In de loop van zo'n driehonderd dwaalteksten probeer ik je, hopelijk vergeefs, wijs te maken dat verlichting staat voor het vermogen door je begrippen heen te kijken, ook door het begrip verlichting.

Eenvoudiger gezegd: verlichting is het denken doorzien, ook dit denken.

Nog simpeler: verlichting is niet-weten, zelfs niet van verlichting.

Je geestelijke bagage achterlaten, niets nieuws oppikken, geen idee meer hebben van bevrijding, wijsheid, hemel, god of wat dan ook – dat is mijn idee van bevrijding, wijsheid, hemel, god en wat dan ook.

Rock 'n roll

Het Witboek Verlichting bestaat uit twee delen. Het eerste gaat over denken en het doorzien ervan, het tweede over verlichting en het doorzien ervan. Beide gaan over niet-weten.

De draad van agnose begint al bij de titel (Wit wat je weet met het Witboek Verlichting) en eindigt pas bij de verlichtingstests helemaal achterin, zoals het niet-weten begint bij je conceptie en eindigt bij je concepten.

En nirwana dan? Eenwording? Twee hints:

Niet-weten is het einde van niet-weten.

Verlichting is het einde van verlichting.

Nu jij:

Nirwana is...

Eenwording is...

Zo, de kop is eraf, dat was tenminste de bedoeling.

Rollende koppen vergaren geen mos.

Deel 1

Denken doorzien

Realisatie als radicaal niet-weten

1. Wat je minstens moet weten van het denken

Waarin de auteur van het Witboek Verlichting zichzelf onbeschaamd aanbeveelt.

'Wat weet jij eigenlijk van het denken, Hans?'

'Minder dan wie ook.'

'Dat lijkt me geen aanbeveling.'

'Integendeel.'

2. Gevangen in gedachten

Waar houdt het voor jou op?

Sommigen kunnen niet denken. Zij zitten gevangen in de feiten. Voor hen houdt het daarmee op.

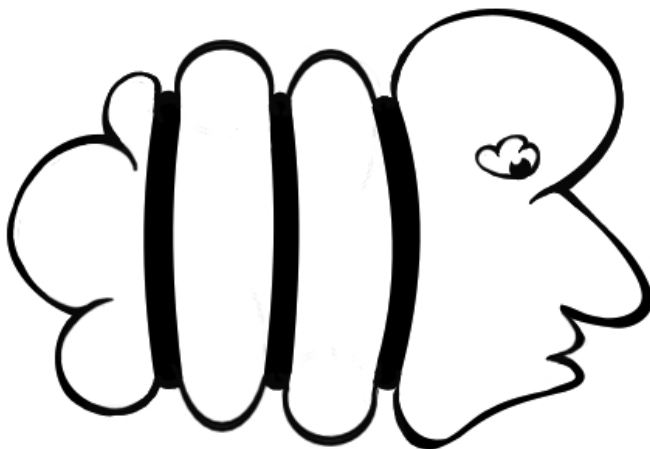
Anderen kunnen concreet denken. Zij overdenken de feiten en raken gevangen in hun gedachten. Voor hen houdt het daarmee op.

Weer anderen kunnen abstract denken. Zij overdenken hun gedachten en raken gevangen in hun metagedachten. Voor hen houdt het daarmee op.

Voor enkelen houdt het nergens op. Niet bij de feiten. Niet bij hun gedachten. Niet bij hun metagedachten. Zij zitten niet gevangen. Zelfs niet in hun vrijheid.

Wie kan zeggen waar dat eindigt?

Wie weet zelfs maar hoe het heet?

Gevangen in gedachten.

3. Mensen denken werelden

Hoeveel werelden ken jij?

denken

mensendenken

mensen denken

mensen denken de wereld

mensen denken zich de wereld

mensen denken zich in de wereld

mensen denken zich uit de wereld

mensen denken zich van de wereld

mensen denken zich boven de wereld

mensen bedenken een bovenwereld

mensen bedenken een buitenwereld

mensen bedenken een wonderwereld

mensen bedenken een vormenwereld

mensen bedenken een schaduwwereld

mensen bedenken een geestenwereld

mensen bedenken een binnenwereld

mensen bedenken een droomwereld

mensen bedenken een ideeënwereld

mensen bedenken een tussenwereld

mensen bedenken een dodenwereld

mensen bedenken een godenwereld

mensen bedenken een schijnwereld

mensen bedenken een onderwereld

mensen bedenken een tegenwereld

mensen bedenken een thuiswereld

mensen bedenken een toverwereld

mensen bedenken een leefwereld

mensen bedenken een onwereld

mensen bedenken werelden

mensendenkwerelden

mensenwerelddenken

mensenwerelden

mensendenken

denkwerelden

werelddenken

wensdenken

denkwensen

wensmensen

denkmensen

mensdenken

denken

4. Mensen denken mensen

Wie denk jij dat je bent?

denken

denken zijn

mensendenken zijn

mensen denken dat ze zijn

mensen denken dat ze goden zijn

mensen denken dat ze wijzen zijn

mensen denken dat ze leiders zijn

mensen denken dat ze volgers zijn

mensen denken dat ze duivels zijn

mensen denken dat ze beesten zijn

mensen denken dat ze mensen zijn

mensen denken dat ze priesters zijn

mensen denken dat ze meesters zijn

mensen denken dat ze dromers zijn

mensen denken dat ze dromen zijn

mensen denken dat ze doeners zijn

mensen denken dat ze denkers zijn

mensen denken dat ze denken zijn

mensen denken dat ze dingen zijn

mensen denken dat ze niets zijn

mensen denken dat ze alles zijn

mensen denken dat ze niet zijn

mensen denken dat ze zijn zijn

mensen denken dat ze worden

mensen denken dat worden

mensen denken dat alles

mensen denken dat

mensen denken

denken mensen

denken

5. Mensen denken denken

Hoe denk jij dat je moet denken?

denken

mensen denken

mensen denken dat

mensen denken dat ze denken

mensen denken dat ze hoger denken

mensen denken dat ze dieper denken

mensen denken dat ze anders denken

mensen denken dat ze sneller denken

mensen denken dat ze kleiner denken

mensen denken dat ze minder denken

mensen denken dat ze hoger moeten denken

mensen denken dat ze dieper moeten denken

mensen denken dat ze anders moeten denken

mensen denken dat ze sneller moeten denken

mensen denken dat ze kleiner moeten denken

mensen denken dat ze minder moeten denken

mensen denken dat ze niet meer moeten denken

mensen denken dat ze meer moeten denken

mensen denken dat ze niet meer denken

mensen denken dat ze niet-denken

mensen denken dat niet-denken

mensen denken niet-denken

mensen denken niet

mensen denken

denken mensen

denken denken

denken

Denken denken denken.

6. Hoe je aan het denken ontsnapt

Acht soorten escapisme.

'Wat is godsdienst?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in God en gebod.'

'Wat is filosofie?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in begrippen en theorieën.'

'Wat is scepticisme?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in twijfel en voorbehoud.'

'Wat is zen?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in de leegte en het Zelf.'

'Wat is meditatie?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in trance en herhaling.'

'Wat is advaita?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in bewustzijn en non-dualiteit.'

'Wat is hedonisme?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in bezit en genot.'

'Wat is het nieuws?'

'Een poging om aan het denken te ontsnappen.'

'Hoe?'

'Door te vluchten in nieuws en roddels.'

'Dus godsdienst, filosofie, scepticisme, zen, meditatie, advaita, hedonisme en het nieuws zijn allemaal manieren om aan het denken te ontsnappen?'

'Tenzij dat ook maar een gedachte is.'

'Wat hebben ze nog meer gemeen?'

'Dat het maar niet wil lukken.'

Vluchten in de leegte van het Zelf.

Koekoeksteksten

Sommige van mijn teksten kun je eenvoudig naar je hand zetten door de sleutelwoorden te vervangen.

In plaats van 'het denken' kun je in de tekst hierboven ook 'jezelf' invullen, of 'het nu', 'je verleden', 'de toekomst', 'het lijden', 'het leven', 'het bestaan', 'de werkelijkheid', 'het tijdelijke' of zo.

Dan vat je godsdienst, filosofie, scepticisme, zen, meditatie, advaita, hedonisme en het nieuws op als een manier om aan jezelf, aan het nu, aan je verleden, aan de toekomst, aan het lijden, aan het leven, aan het bestaan, aan de werkelijkheid, aan het tijdelijke te ontsnappen.

Je kunt een stapje verder gaan en andere vluchtwegen bedenken die jou op het lijf geschreven zijn. Wat is seks? Wat is alcohol? Wat is wiet? Wat is dzogchen? Wat is yoga? Wat is tai-chi? Wat is lezen? Wat is schrijven? Wat is kennis? Wat is niet-weten?

7. Hoe je aan het ontsnappen ontsnapt

Gedachtevlucht op gebakken lucht.

Bette: Wat is niet-weten?

Hans: Gewoon.

Bette: Wat gewoon?

Hans: Dat je het niet meer weet.

Bette: Wat niet?

Hans: Niks niet.

Bette: Echt niet?

Hans: Niet echt.

Bette: Behalve dat je het niet meer weet.

Hans: Zou je denken?

Bette: Ik denk dat niet-weten de zoveelste vergeefse poging is om aan het denken te ontsnappen.

Hans: Hoe dan?

Bette: Door te vluchten in domheid en naïviteit.

Hans: Of vlucht jij nu in die gedachte?

Bette: Wat voor vlucht is niet-weten volgens jou?

Hans: Een hoge vlucht.

Bette: Waaruit, bedoel ik.

Hans: Uit het vluchten natuurlijk.

Bette: Niet-weten is een vlucht uit het vluchten?

Hans: En een vlucht uit het vluchten voor het vluchten.

Bette: Toe maar.

Hans: En een vlucht uit het vluchten uit het vluchten voor het vluchten.

Bette: Dat mag gerust een hoge vlucht heten.

Hans: Het is en blijft een gedachtevlucht.

Bette: Waardoor word je gedragen tijdens je hoge vlucht?

Hans: De opwaartse kracht van gebakken lucht.

Bette: Niet door het allerhoogste?

Hans: Tenzij dat gebakken lucht is.

Bette: Maar dat weet je niet.

Hans: Niet echt.

Bette: Maakt het je dan niets uit?

Hans: Mij is het om het even, zolang ik vrij mag zweven.

Bette: Ik dacht dat niet-weten een wolk was.

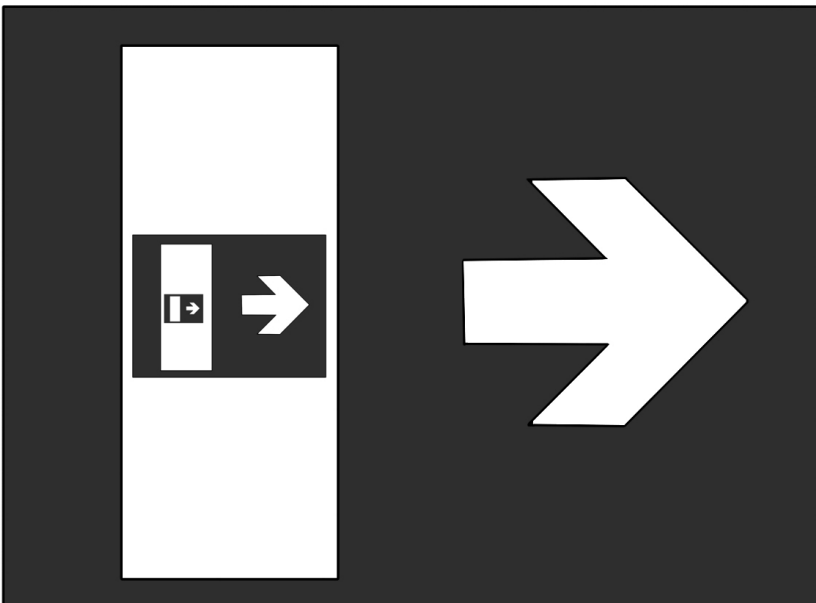
Hans: Haar is het om het even, zolang ze vrij mag zweven.

Bette: Ik geloof niet dat ik je kan volgen.

Hans: Probeer het eens met niet-volgen.

Bette: Maar ik vind dat je het mooi weet te zeggen.

Hans: Woorden in de wind.

Een vlucht uit het vluchten...

8. Iedereen droomt

Waren woorden maar niet glad.

was het water
maar niet nat
dacht de wader
op het wad

als ik nou maar
niks vergat
dacht het oudje
zei ik wat

als je maar geen
auto's had
dacht de duif
een beetje plat

als de mens maar
tot mij bad
dacht de Boeddha
ladderzat

9. Drieëndertig vragen aan heilspropheten

Dromen van geluk.

Meester Minder zegt:

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je naar school mag? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een medaille hebt gewonnen? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je van school mag? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een baan hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een auto hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je opslag krijgt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een andere baan hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een partner hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een eigen huis hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je je huis verkocht hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je van je partner af bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een nieuwe partner hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je zwanger wordt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je bevallen bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een groter huis hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je gezin compleet is? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je zwakzinnige kind in een tehuis zit? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kinderen een diploma hebben? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kinderen op zichzelf wonen? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kinderen een baan hebben? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kinderen een partner hebben? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kleinkinderen hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je gescheiden bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je met pensioen bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een boek hebt geschreven? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je kankervrij bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je een nieuwe heup hebt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je in een zorgflat woont? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je euthanasie krijgt? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je in de hemel bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan gelukkig zult zijn als je God ontmoet? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Of denk je soms dat je voortaan gelukkig zult zijn als je eindelijk van dit soort gedachten bevrijd bent? Als je onthecht bent? Als je verlicht bent? Dat het leven dan geweldig wordt? Denk je dat nou echt?

Ik vraag het je nog één keer. Denk jij werkelijk dat je ooit helemaal gelukkig zult zijn?

10. Iedereen klaagt

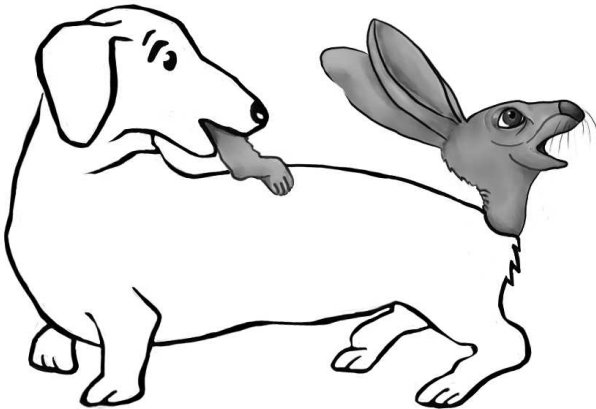
Maakte denken maar gezond.

was mijn haar maar
niet zo blond
dacht het spook
dat niet bestond

was de mest nou
maar geen stront
klonk het klaaglijk
uit de grond

was mijn ei maar
niet zo rond
kreunde kip
vanuit zijn kont

was z'n gat nou
maar zijn mond
dacht de haas
vanuit de hond

Was zijn gat nou maar zijn mond.

11. Drieëndertig vragen aan onheilsprofeten

Dromen van ongeluk.

Meester Meer zegt:

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je naar school moet? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je van school moet? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je moet werken? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je geen baan vindt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je geen opslag krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je ontslagen wordt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je je rijbewijs niet haalt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je je rijbewijs moet inleveren? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je je partner verliest? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je je huis kwijtraakt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je een misdaad hebt begaan? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je verkracht bent? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je kanker krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je kanker terugkeert? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je onvruchtbaar blijkt te zijn? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je een kind krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je een zwakzinnig kind krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je kinderen geen diploma halen? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je kinderen uit huis gaan? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je kinderen geen werk vinden? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als een van je kinderen doodgaat? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je geen kleinkinderen krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je failliet gaat? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je partner je verlaat? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je met pensioen moet? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als ze je rijbewijs afnemen? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je een nieuwe heup moet? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je in een zorgflat moet? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je hond sterft? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als er niemand op bezoek komt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Denk jij werkelijk dat je voortaan ongelukkig zult zijn als je een hersenbloeding krijgt? Dat het dan nooit meer leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Of denk je dat je ongelukkig zult blijven zolang je dit soort gedachten denkt? Dat het dan nooit leuk wordt? Denk je dat nou echt?

Ik vraag het je nog één keer. Denk jij werkelijk dat je nooit meer ook maar een beetje gelukkig zult zijn?

12. De wijsheid van de middelvinger

Of hoe ik toch nog thuiskwam.

Onderweg naar huis gaf een automobilist me de vinger.

Ik dacht: ja, het is mijn schuld. Nee, het is zijn schuld. Nee, we zijn allebei schuldig. Nee, we zijn allebei onschuldig. Nee, we zijn allebei een beetje schuldig en een beetje onschuldig.

Ik dacht: het is de schuld van de gemeente, die had hier een stoplicht moeten plaatsen. Nee, het is de schuld van de wegenbouwer, zonder weg hadden we hier niet gereden. Nee, het is de schuld van de autofabrikant, zonder auto had hij hier niet gereden. En van de fietsfabrikant natuurlijk, zonder fiets had ik hier niet gefietst.

Ik dacht: het is de schuld van mijn baas, zonder hem was ik niet onderweg geweest. Nee, het is de schuld van onze ouders, zonder hen waren we er niet geweest. Nee, het is de schuld van het hele universum, als er ook maar één factor anders was geweest...

Ik dacht: het universum is een begrip, dat kan niets veroorzaken. Zonder vrije wil is de schuldvraag sowieso niet aan de orde. Is oorzakelijkheid wel meer dan een categorie van het denken?

Ik dacht: misschien droom ik dit alleen maar. Misschien droom ik alleen maar dat ik dit droom. Misschien droom ik dat ook alleen maar. Misschien is 'ik' ook maar een droom. Misschien is 'droom' maar een woord.

Ik dacht: bestaat de waarheid eigenlijk wel? Misschien is alles wel waar in sommige opzichten en onwaar in andere. Misschien is alles wel waar en onwaar tegelijk. Misschien is alles wel waar noch onwaar. Misschien is 'alles' ook maar een woord.

Ik dacht: misschien dit, misschien dat – nu ben ik het zat.

En toen was ik weer thuis.

En toen was ik weer thuis.

13. Gedachten om los te laten

Wat ik heb gewonnen nu ik niet meer denk dat er iets te winnen valt.

'Wat vond jij van alle gedachten de moeilijkste om los te laten, Hans?'

'Alsof het aan mij is om ze los te laten.'

'Wat zou jij zeggen?'

'Dat ik ze niet meer weet vast te houden?'

'Je moet ze wel loslaten.'

'Deze ook.'

'Je hebt geen keus.'

'Die ook.'

'Wat vond je de moeilijkste gedachte om los te moeten laten?'

'De gedachte dat de mens in wezen goed is, denk ik.'

'Want dat is hij niet?'

'Dat bleek.'

'Jij ook niet?'

'Ik al helemaal niet.'

'Wat was daar zo moeilijk aan?'

'Dat de wereld waarin ik me veilig waande opeens een enge plek werd.'

'En toen?'

'Moest ik ook de gedachte loslaten dat de mens in wezen slecht is.'

'Want dat is hij niet?'

'Dat bleek.'

'Behalve jij, zeker?'

'Ik ook niet.'

'Wat was daar moeilijk aan?'

'Dat de wereld nog enger werd.'

'Dat snap ik niet.'

'Omdat ik nu ook niet meer uit kon gaan van de intrinsieke slechtheid van de mens.'

'En toen?'

'Moest ik de gedachte loslaten dat ik wist wat goed en slecht was.'

'Want dat wist je niet meer?'

'Dat bleek.'

'En toen?'

'Moest ik de gedachte loslaten dat mensen mij niet meer konden kwetsen omdat ik nergens meer van uitging.'

'Want dat konden ze nog steeds?'

'Dat bleek.'

'En jij hun?'

'Wat dacht je.'

'En toen?'

'Moest ik de gedachte loslaten dat ik onkwetsbaar was omdat ik niet meer aannam dat ik onkwetsbaar was.'

'Want dat was je nog steeds?'

'Dat bleek.'

'En toen?'

'Werd nu.'

'Wat heb je dan gewonnen?'

'Dat ik niet meer denk dat er iets te winnen valt?'

'Alle inspanning was voor niets.'

'Ook die gedachte heb ik los moeten laten.'

'Er valt niets te bereiken.'

'Ook die gedachte heb ik los moeten laten.'

'Eigenlijk ben je iedere zekerheid kwijtgeraakt.'

'Deze ook.'

'Alle gedachten heb je los moeten laten.'

'Die ook.'

'Jij liever dan ik.'

'Die ook.'

14. Scharrelaars tussen welles en nietes

De eindeloze ruimte van niet-weten.

Een vrijdenker is iemand die zich voortdurend vrij denkt.

Vrijdenken is een ander woord voor niet-weten. De vrijdenker weet niet, de weetniet denkt vrij. Hij denkt zich vrij van gelijkhebbelij.

Vrijdenkers zijn nestvlieders, uitloopmensen – scharrelaars in het niemandsland tussen welles en nietes. Ze leggen geen eieren, broeden niets uit.

Voor hen zijn standpunten vluchtlijnen, vluchtlijnen raakvlakken in de eindeloze ruimte van niet-weten.

Nu wordt ruimte pas ruimte als je je beweegt. Ruimte blijft alleen ruimte als je in beweging blijft. Ruimte wordt pas eindeloze ruimte als je haar eindeloos doorkruist.

Daarom zijn vrijdenkers altijd onderweg. Vraag ze niet waarheen, ze zeggen toch steeds wat anders, als ze al antwoord geven. Het enige wat ze stellen, zijn vragen.

Een vrijdenker is iemand die zich voortdurend vrij denkt.

15. Een vreemde gast die zwiert en tast

De grijpgeest legt zich vast.
Zijn denken is verwrongen.

De vrijgeest maakt zich los.
Zijn gang is ongedwongen.

Hij is de dans ontsprongen
En leeft nu op de tast.

Hij is de dans ontsprongen, en leeft nu op de tast.

16. Ben jij een grijpgeest of een vrijgeest?

Bevrijd van vrijheidsstrijd.

Een grijpgeest is iemand die zich telkens vast denkt en daardoor gebonden blijft. Een vrijgeest is iemand die zich telkens vrij denkt en daardoor ongebonden blijft.

Wat ben jij, een grijpgeest of een vrijgeest?

Als je je dat serieus afvraagt, alleen maar omdat de vorige zin ertoe aanzet, ligt het antwoord voor de hand.

Wat wil je worden, een grijpgeest of een vrijgeest?

Als je je dat serieus afvraagt, alleen maar omdat de vorige zin ertoe aanzet, ligt het antwoord voor de hand.

Een vrijgeest is geen vrijheidsstrijder. Ook van de strijd voor de vrijheid is hij bevrijd. Zelfs zijn strijdbaarheid bestrijdt hij niet. Het onderscheid tussen grijpgeest en vrijgeest zegt hem niets.

17. De hokjesgeest

Je moet een hokjesgeest hebben om erin te geloven.

Hierboven heb je kennis kunnen maken met de grijpgeest en zijn tegenpool, de vrijgeest.

Andere woorden voor vrijgeest zijn pleingeest en weetnietgeest.

Andere woorden voor grijpgeest zijn schotjesgeest en hokjesgeest.

Een hokjesgeest is iemand die zich alleen op zijn gemak voelt als alles een eigen plekje heeft. Dit hoort hier, dat hoort daar. Alles hoort hier of daar. Niets hoort hier en daar. Niets hoort hier noch daar.

De hokjes in de geest van de hokjesgeest zijn in zijn beleving een afspiegeling van de hokjes in de werkelijkheid. Hij heeft ze niet bedacht, ze bestaan, en wat doe je eraan.

Natuurlijk is hokjesgeest ook maar een hokje. Je moet een hokjesgeest hebben om erin te geloven, en wie heeft dat nu niet. Hokjesgeesten bestaan, en wat doe je eraan.

Hokjesgeesten zijn net planten: je hebt nulhokkigen, eenhokkigen, tweehokkigen, niet-tweehokkigen en meerhokkigen.

Een nulhokkige hokjesgeest heet een nihilist, een eenhokkige een monist, een tweehokkige een dualist, een niet-tweehokkige een non-dualist en een meerhokkige een pluralist.

Geenhokkige hokjesgeesten hebben geen hokjes en geen geest, laat staan een hokjesgeest, daarom noem ik ze weleens vrijgeest of geestvrij.

Dit waren zes hokjes, die nu bestaan, en wat doe je eraan.

18. Kan een geest wel zonder hokjes?

Hokjes kunnen ervoor zorgen dat je scherper kijkt en meer ziet. En ze kunnen je blind maken voor de grensgevallen.

Zonder geest geen hokjes

De hokjesgeest ziet alleen wat in zijn hokjes past. Hij zal nooit iets anders zien dan de tussenschotjes waarop hij zijn beeldwereld projecteert.

Als we, met een knipoog naar Plato en Bodhidharma, de hokjesgeest een grotjesgeest noemen, kunnen we zeggen dat hij alleen de schaduwen ziet die van buiten op de muurtjes van zijn grotjes vallen. Zolang hij eenpuntig naar de muurtjes blijft staren om de wereld en zichzelf te leren kennen, zal hij nooit iets anders zien.

Hieronder een simpele analogie om de beperkte visus van de hokjesgeest aanschouwelijk te maken.

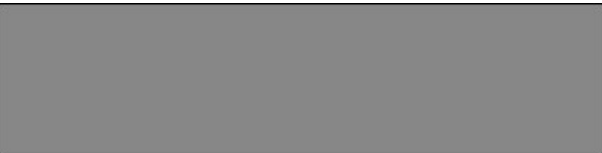
Neem een traploos verloop van zwart naar wit:

Dit is wat het nihilistische oog ziet:

Dit is wat het monistische oog ziet:

Dit is wat het dualistische oog ziet:

Dit is wat het pluralistische oog ziet:

En dit is wat het traploze oog ziet:

Zonder hokjes geen geest

Mogen we uit deze analogie concluderen dat een geest zonder hokjes alles ziet? Natuurlijk niet. Het is maar een beeld. Beelden zijn er om te bestormen.

Persoonlijk ken ik niemand die alles ziet, niemand die dat voor zichzelf claimt. Ik ken wel mensen die claimen dat er geesten of goden zijn die alles zien. Zal best. Kan een geest zonder hokjes überhaupt iets zien? Een geest die niets voorstelt en zich niets voorstelt – ik kan me er niets bij voorstellen.

Toen ik aan het botaniseren sloeg, leerde ik allerlei plantensoorten en hun eigenschappen kennen. Dat ontwikkelde mijn hokjesgeest. Overeenkomsten en verschillen zoeken. Verenigen en scheiden.

Enkelvoudig blad, samengesteld blad. Eenhokkig vruchtbeginsel, tweehokkig vruchtbeginsel, meehokkig vruchtbeginsel. Gewone melkdistel, akkermelkdistel, gekroesde melkdistel, moerasmelkdistel.

Hoe meer hokjes ik had, hoe meer ik zag. Niet minder, meer. Ook de tussenvormen: de bladeren en bloemen, de kleuren en geuren, de soorten en ondersoorten die zich aan geen enkele indeling houden, in geen enkel hokje passen, botanici tot wanhoop drijven.

Een gesloten geest

Door me in de loop van mijn leven te verdiepen in allerlei indelingen, leerde ik niet alleen hun nut maar vooral hun beperkingen kennen.

Hokjes kunnen ervoor zorgen dat je scherper kijkt en meer ziet. En ze kunnen je blind maken voor de grensgevallen. Dan ben je bevooroordeeld. Dan kijk je niet meer omdat je alles al meent te weten.

Dan word je gespannen als de werkelijkheid zich weer eens niet aan je hokjes houdt. Dan ga je de feiten verdraaien of ontkennen om je indelingen te redden. Dan ga je indelingen verdraaien of ontkennen om de feiten te redden.

Met een hokjesgeest bedoel ik in dit boek geen geest die over veel hokjes beschikt waar hij onbekommerd in- en uitloopt, maar een geest die alle hokjes dichttimmerd zodat er niemand meer in of uit kan – hijzelf nog het minst.

19. De monist

De monist.

Of je alles nu herleidt tot geest of tot god, tot oer of tot snot, het monistische denken blijft monotoon.

De hokjesgeest onderscheidt vier soorten hokjesgeest: nihilisten, monisten, dualisten en pluralisten.

Nihilisten hebben niets te zeggen, daarom valt er over nihilisten niets te zeggen, ik zal over hen zwijgen als hun graf.

Onder de hokjesgeesten zijn de monisten het een-voudigst te herkennen. Ik zal nu spreken als hun graf.

Ismisme

Monisten beginnen hun zinnen graag met 'Alles is...', 'Niets is...', 'Iedereen is...', 'Niemand is...' en zo.

Monisten gebruiken ook graag generaliserende zinnen zoals 'Monisten beginnen hun zinnen graag met...' en 'Monisten gebruiken ook graag generaliserende zinnen zoals...'

Net als alle na-apen vormen monisten groepjes van gelijkgestemden in navolging van een liefst overleden opperaap en onder de vlag van een liefst onuitsprekelijk polysyllabisme. Want hoe verschillend monisten ook mogen lijken, ze zijn allemaal polysyllabist.

(Polysyllabist: 1. iemand die vaak polysyllabismen gebruikt; 2. iemand die een of het polysyllabisme aanhangt. Polysyllabisme: 1. meerlettergrepig woord, bijvoorbeeld polysyllabisme; 2. meerlettergrepige leer, bijvoorbeeld polysyllabisme.)

De neiging om je aan te sluiten bij een of ander isme, maakt niet uit welk, noem ik ismisme (is-mis-me), iemand met die neiging een ismist (is-mist).

Het geloof in het ismisme noem ik ismismisme (is-mis-mis-me), een gelovige daarin een ismismist (is-mis-mist); inderdaad, de mist wordt steeds dichter.

Het geloof in het ismismisme noem ik ismismismisme (is-mis-mis-mis-me), een gelovige daarin een ismismismist (is-mis-mis-mist) enzovoort.

Dit is een oneindige reeks hokjes, er staat er vast wel eentje voor je leeg.

Alles is...

Ismisten die het eens zijn noem ik onderlingen, ismisten die het oneens zijn anderlingen.

Dit waren twee hokjes.

Ismisten bevestigen onderlingen en bevechten anderlingen, want niet alles is liefde, hè. Maar wat is alles dan wel?

Het is maar net aan wie je het vraagt:

Alles is oer (archè), leert Anaximander.

Alles is chaos, leert Anaxagoras.

Alles is water, leert Thales.

Alles is lucht, leert Anaximenes.

Alles is aarde, leert Xenophanes.

Alles is vuur, leert Heraclitus.

Alles is getal, leert Pythagoras.

Alles is zijn, leert Parmenides.

Alles is goddelijk, leert de pantheïst.

Alles is God (En-sof), leert de kabbalist.

Alles is Brahman, leert de hindoe.

Alles is Tao, leert de taoïst.